

Ця ікона займає в храмі одне з найпочесніших місць, оскільки присвячена одному з найбільш шанованих на Волині подвижників, який володів Межирічем з 1396 року. Складне життя князя, сповнене смертельної небезпеки та тяжких випробувань у битвах проти ворогів вітчизни, осяяне наприкінці тихою молитвою в Дальніх печерах Києво-Печерського монастиря, є для багатьох християн прикладом самовідданого служіння Богові та людям. Точна дата його народження невідома. Перша згадка про нього зустрічається в грамоті 1385 р. і пов'язана з одруженням князя на Агафії – сестрі Бродівського боярина Чурила, який у посагу за своєю сестрою передав Федору Бродівську волость. У 1386-1387рр. Феодор Острозький займав почесну посаду намісника Луцька. У 1386, 1390, 1393 рр. Великий князь литовської і король польський Ягайло (Владислав) та королева Ядвіга підтверджували право князя Федора володіти

Острогом, Корцем, Заславом, Хлопотиним та іншими містами з належними до них селами. 3 липня 1396 р. Федор Острозький отримав від князя Вітовта грамоту на Рафалівку, Озерни та Межирічі. Всі ці маєтки значно сприяли зростанню економічної та політичної могутності князя і він не жалів грошей для побудови нових церков у своїх містах і селах.

Політична діяльність князя розгорталась на тлі складної боротьби між Ягайлом, який одружившись з польською королевою Ядвігою, намагався приєднати Литву до Польщі і проголосити панування католицизму в об'єднаних державах, та його братом Свидригайлом, який проголосив себе оборонцем православ'я. Острозький виступив на стороні Свидригайла. У 1408 р. він звільнив його з полону з Кременецького замку і неодноразово приходив йому на допомогу.

На початку XV ст. величезну небезпеку для слов'янських народів являли німецькі лицарі тевтонського ордену. 15 липня 1410 р. об'єднані сили поляків, литовців і русинів вщент розбили тевтонців в історичній битві під Грюнвальдом і припинили подальше просування німців на слов'янські землі. У цій битві Феодор командував волинськими полками.

До недавнього часу науковці вважали, що князь Феодор брав участь у так званих "Гуситських війнах" чехів 1422-1434 рр. проти німецького панування. Проте документальні дослідження історика Наталі Яковенко показали, що чехам допомагав не Преподобний Феодор, а його син, також Феодор, якого чехи називали "руським князем Фрідеріком з Острога". Крім цього сина у Феодора Даниловича було ще шестеро дітей: Даниїл, Андрій, Дмитрій (Митько), Василь, Анастасія та Феодора-Анна.

У 1430-ті роки Феодор Данилович воював не в Чехії, а на землях Волині та Поділля. Зокрема, у 1432-33 рр. він отримав цілу низку перемог над польськими військами на Поділлі, змусив польську армію покинути Брацлав, Смотрич, Скалу, Луцьк, Кам'янець, Кременець. Найвидатнішим успіхом князя була перемога на річці Морахві біля Копостирина, у якій Феодор розгромив 20 000 ворогів. Ця перемога змусила короля Ягайла видати закон про свободу православної віри та урівняти в правах руське дворянство з польською шляхтою. За всі ці військові та політичні перемоги Свидригайло виявився невдячним. У 1435 році, коли князь Острозький примирився з Ягайлом і Польщею, Свидригайло, побоюючись зміцнення Федора, підступно захопив його у полон і посадив до в'язниці. Довідавшись про ув'язнення

Острозького, подоляни та волиняни, підняли бунт і примусили Свидригайла звільнити Феодора.

Слава про князя широко розійшлася по Україні, Литві та Польщі. Про його військові подвиги писали польські історики Мартин Стрийковський та Ян Длугош, який називав Федора муже м хоробрим та войовничим. Та в 1435 р. в битві під Вількомиром князя спіткала невдача. У страшому побоїщі зустрілися прихильники Свидригайла, серед яких був і князь Федор Острозький, з жмудськими та польськими полками під проводом Михаїла Сигизмундовича. Війська Свидригайла були розгромлені вщент, поліг весь цвіт українського шляхетства. Ця невдача сильно вплинула на чутливу душу князя, мабуть тоді він вирішив покинути цей зрадливий світ і служити Богові і церкві не як політичний діяч та полководець, а як смиренний інок. Проте виконав він це рішення не відразу. У 1438 р. він ще брав участь в битвах з татарами. У 1440 році, коли безвольний Сигизмунд був отруений литовцями, на престол вступив молодший син короля Ягайла – Казимир, який спочатку хотів зарекомендувати себе поборником інтересів руського народу. Тоді князь Федор одержав від нього Володимир та Дубно, став власником значних земельних володінь на Волині і Поділлі, одним з наймогутніших магнатів Литовського князівства. У 1441 р. Казимир, в нагороду за заслуги Федора Острозького в боротьбі за самостійність Литовсько-руської держави, призначив його намісником значної частини Волині. Проте в 1444 р. Казимир був обраний польським королем і таким чином Литва знову з'єдналася з Польщею. Очевидно, одночасно з цією подією закінчилося намісництво Федора на Волині і закінчилась його мирська діяльність. Він приймає постриг і стає простим монахом Києво-Печерського монастиря з іменем Феодосій. Прийняла постриг і його дружина Агафія під іменем Агрипини.

У кінці свого мирського життя князь збудував в Острозі кам'яний Пречистенський храм і віддав його католицьким монахам-домініканцям. У цей час на Флорентійському соборі 1440 р. Київський митрополит Ісидор підписав акт об'єднання католицької та православної церкви. Повертаючись із Флоренції Ісидор проїжджав через Острог в товаристві папського приора Яна Чеха та двох монахів-домініканців, вивезених, очевидно з Чехії. Князь Феодор “поставив” для них кам'яний храм Матері Божої, який у перебудованому вигляді існує до сьогодні як костел Успіння Пречистої Діви Марії. Деякі дослідники пишуть, що Феодор Острозький не збудував костел, а віддав під костел вже існуючу православну Пречистенську церкву, але це невірно. Факт побудови князем нового храму не може викликати сумніву. У статті М.К. Дітерікса „Острог та Острозьке князівство” приведений фрагмент дарчого запису цій церкві сина Федора – Василя, що зберігся в архіві Сангушків (під літ. XL): „Се аз князь Василий Федоровичъ Острозкій: иже отец мой князь Федоръ ставил церков Матку Божею на кляштор тому закону Святого Доминика, а также записал былъ и дал запис ксендзу Яну мниху Чеху, и аз теж записываю ту церков на кляшторъ по отца своего записаню, занеж отца моего запис в тыи валки изгыблъ, и аз нинѣ записываю ту церков на кляшторъ. А по сему записаню не

надобе вступатися светскимъ попом в тот кляштор, лише мнихом”. Очевидно, що як вірний син православної церкви, Феодор не міг віддати православну церкву католикам, але як князь, який толерантно відносився до різних віросповідань, міг збудувати для католиків новий храм. Тим більше, що після Флорентійської унії, яка проголосила об'єднання католицької та православної церкви, така дія князя була цілком виправдана. Побудові католицької святині в Острозі сприяв і привілей короля Владислава III (1443) про рівноправність православної та католицької релігії в Речі Посполитій.

Можливо припустити, що в Острозі була і православна Пречистенська церква. Священик цієї церкви – Андрій згадується в Акті протесту проти Берестейської унії 1596 року, опублікованому в 1-му томі Архіву Південно-Західної Русі на 528-й сторінці. Можливо, що Феодор Острозький збудував храм, використавши руїни якоїсь давньої вже зруйнованої церкви. На початку 1980-х років львівські архітектори Костянтин Присяжний та Мирослава Майорчук провели натурне обстеження вівтарної частини Острозького костелу і прийшли до висновку, що за характерними особливостями цегли та кладки, ця частина храму була зведена ще в XIII столітті.

У примітці до дарчого запису Василя Федоровича сказано, що в 1443 р. татари спалили храм. Очевидно під час пожежі могла згоріти і дарча грамота, дана церкві князем Феодором, тому його син Василь порахував за потрібне її відновити. У 1452 році, коли під час нападу татар церква знову була зруйнована, домініканці покинули Острог. З тих пір у храмі правили світські католицькі священики.

Постриг у монашество можна розцінювати як духовний подвиг князя Острозького. Він “...преобразил земного княжения славу во иночества облик смиренный и вместо врагов видимых на невидимыя ополчился еси”. Адже головні вороги не ті, які оточують людину назовні, а ті, що є невидимі у ній самій. Це, зокрема – прагнення багатства та слави. Відрікаючись від них князь отримав скарб значно більший – радість служіння Богові і як простий монах чесно встав перед лицем православної церкви. Приймаючи постриг, Федор отримав нове ім'я Феодосій можливо в пам'ять про Феодосія Печерського, наслідуючи якого, він прагнув подвизатися в його „Феодосіївській печері”. Як і інші ченці, він проводив свій час у довготривалих молитвах. Кажуть, що з печери, де жив князь, завжди струменіло світло, хоч не було там ніякого джерела освітлення.

Феодор Острозький, дожив до глибокої старості і спочив 11 серпня 1460 року. Через 100 років його мощі були знайдені монахами Києво-Печерського монастиря нетлінними. Князь був причислений до лику святих. У праці Атанасія Кальнофойського присвяченій святим,

похованим у Києво-Печерській лаврі, – „Тератургіма або чуда” (1638р.) сказано, що Преподобний Феодор відкрито спочиває у Феодосієвській печері „в целом теле” поряд з іншими угодниками та чудотворцями. У цей же час були складені життєписи угодників дальніх печер разом з тропарями та кондаками на їх честь. Серед них і життєпис Преподобного Феодосія. У 1643 р. ієромонах та протосинкел константинопольського патріарха Мелетій Сириг на прохання Петра Могили разом із загальним богослужінням всім угодникам печерським склав особливу службу преподобним дальніх печер, у якій ім'я Преподобного Федора возвеличується поряд з іншими святими, такими як Феодосій, Кукша, Іларіон.

Поширенню культа Святого Федора Острозького значно сприяла релігійно-освітня діяльність заснованого графинею А.Д.Блудовою Кирило-Мефодіївського братства. У 1868 р. в Кирило-Мефодіївському храмі був освячений приділ імені Св. Федора Острозького. У 1875 р. острозький священик Аполлоній Сендульський освятив збудовану за його ініціативою церкву в ім'я Преподобного Федора князя Острозького в с. Сивки Острозького повіту. Четвертого (сімнадцятого) травня 1907 р. стараннями священика острозького Богоявленського собору Михаїла Тучемського з Києво-Печерської лаври в собор була перевезена рака, на кришці якої було зображення Св. Федора в ріст, з частинкою його мощей, а в Дерманський монастир – ікона з мощами Преподобного. Ця подія стала великим святом не лише для жителів Острога і Дермані, а для всіх православних нашого краю. До свята вдова Аполонія Сендульського знайшла рукопис служби Преподобному князю Федору Острозькому, переписаної з оригіналу, що не зберігся, псаломщиком церкви с. Сивки – Євграфом Гутаровським в 1876 році. Після перенесення мощей святого його ім'я стало одним з найбільш популярних та шанованих на Волині.